

Sófár

2013. 04. 15.

עתון הקהילה היהודית בני-ירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

A **Zájin ádar** megemlékezéskor szokásos közgyűlésünkön tartottuk meg az esedékessé vált vezetőség választást is. A lemondás okán ideiglenesen működő vezetőség kinyilvánította, szeretné, ha több lista közül választhatna a tagság. Amennyiben más lista győzne, tagként a továbbiakban is örömmel vennének részt a hitközség életében. Ha pedig bizalmat kapnának, visszaigazolást nyerne eddigi tevékenységük, az elkezdett folyamat tagság általi helyeslése. A közgyűlés más listára javaslatot nem tett, így a szavazólapon két lehetőség - igen, nem - volt választható. A választás végeredménye egy érvénytelen és egy „nem” szavazat mellett huszonkét igennel érvényes volt. A megválasztott vezetőség immár a közgyűlés felhatalmazásával folytatja tevékenységét. Az igazán finom halkocsonyával, Mózes születésének és halálának évfordulójához méltó kulináris örö-

mökkel zárult az eseménydús délután.

A **Purimkor** szokásos süteményhegyek nyújtotta kulináris örömkön túl valóban kellemes családi légkörben zajlott az idei ünnepi rendezvény. Köszönhető mindez Dr. Klein Éva hittestvérünk sablonoktól mentes, érdekes, közérthető ünnepismertetőjének, és nem kis részben a Bethlen Gábor Gimnázium és Kollégium lelkes diákjainak, felkészítő tanáraiknak. A színvonalas műsor előadása során érzékelhető volt, hogy gyerekek, felnőttek örömmel, szívvel-lélekkel vettek részt az ünnepségen.

A **széder** esti vacsora a hagyományoknak megfelelően a Hagada felolvasása és a szokásos ételek, italok megfelelő sorrendben való elfogyasztása szerint zajlott. Az ízletes ételek mellett öröm volt részt venni a

teltházás rendezvényen, ami immár szinte nemzetközi méreteket öltött. Jó érzés volt köreinkben vendégül látni a kedves királyhalmeci családot és az egyik peszahi imádkozásunkon az olasz egyetemista diákokot.

Peszah és húsvét naptári időpontjának egybeesése apropójából két helyi rádió nevében felkérés érkezett hitközségünkhöz a két ünnep közös és egymástól eltérő motívumait elemző interjú elkészítéséhez. A szerkesztők szerint annyi pozitív visszajelzés érkezett hozzájuk, hogy elkövetkezendő ünnepek alkalmával további felvételeket szeretnének készíteni, sorozattá fejleszteni a kezdeményezést. Az interjú teljes terjedelemben meghallgatható honlapunkon:

www.sofar-ujsag.hu

Sárosi György elnök

Megila olvasás. Tóth-Ábri Péter felvétele

EMLÉKEZZÜNK ÉS EMLÉKEZTESSÜNK

Az első zsidótörvény

75 éve, 1938. május 28-án lépett hatályba az első – a numerus clausus után második – zsidótörvény, az 1938. évi XV. tc.

Az 1930-as évek közepétől a náci Németország politikai és gazdasági befolyása növekedésének hatására a hazai szélsőjobb (köztük több nagy létszámú tisztii csoport) egyre határozottabban kö-

Imrédy és Darányi a Parlament folyosóján

vetelte a német példa átvételét: az ország katonai erejének gyors növelését és a zsidókérdés megoldását.

1938 elején a kormányzónál tett magánkihallgatáson Darányi miniszterelnök és Soós tábornok, volt HM memorandumot nyújtott át Horthynak. Az okmány többek között szerintük két, egymással szorosan összefüggő fontos feladatot említett: az ország történelmi célja csak gyors újrafegyverkezéssel érhető el; meg kell oldani a zsidókérdést. Ezzel kapcsolatban követelték, hogy törvényben szabályozva szorítsák vissza a zsidók befolyását az ország gazdasági és kulturális életére.

Darányi 1938. március 8-án győri beszédében (győri program) vázolta kormánya terveit, amely szerint: az ország egy nagyszabású újrafegyverkezési program előtt áll; megkezdik a zsidókérdés rendezését, korlátozzák a zsidók szerepét a gazdaság és kultúra területén.

Mint mondotta: „...Zsidókérdés van! Ez az egyike elintézetlen problémáinknak! Ha pedig elintézetlen, annak csak tervszerű és törvényes rendezését tartom lehetségesnek. (...) a zsidóság nagy

számokban helyezkedett el azokban a foglalkozási ágakban, amelyekben a kereseti lehetőség könnyebb és kedvezőbb.” A zsidóság hatása a gazdasági élet és a kultúra területén túlzott, és ez a magyarság létezőkérvésének ellentmond. A törvényjavaslat céljaul az ország „társadalmi és gazdasági egyensúlya” hathatós védelmét jelölte meg.

A hazai és nemzetközi légkör kedvezett egy antiszemita jogszabály meghozatalához.

A törvénytervezet kormányzati indoklását készítő akkor vallás- és közoktatásügyi miniszter, Teleki Pál hangsúlyozta: a zsidóság túltengése veszedelmes és káros, ezzel szemben meg kell védeni a nemzetet. A zsidóság korlátozása nemzeti kötelesség...

A 616. számú törvényjavaslatot Darányi már 1938. március 8-án benyújtotta a parlamentnek „A társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról” címmel.

Az alsóház által elfogadott javaslatot a május 24-én kezdődött felsőházi vitában – Darányi május 11-ei lemondása miatt – a kormány nevében már az új miniszterelnök, Imrédy képviselte.

Az országgyűlés a törvényjavaslatot a két ház képviselőinek – köztük a keresztény egyházak vezetőinek – egyetértő szavazatával elfogadta, így az Horthy és Imrédy ellenjegyzésével már 28-án (!) törvényerőre emelkedett.

A törvény szerint a zsidók részarányát 20%-ra kell csökkenteni a szabadfoglalkozású pályákon, valamint a 10 főnél többet foglalkoztató pénzügyi, kereskedelmi és ipari vállalkozásoknál. Előírta továbbá a mérnöki, orvosi és ügyvédi kamarák mintájára sajtó, színház- és filmkamarák felállítását, hogy e területeken is csak kamarai tagokat lehessen foglalkoztatni. A zsidók aránya a kamarákban nem haladhatta meg a 20%-ot.

A szabályok alól csak a hadirokkantak, a hősi halottak özvegyei és árvái, valamint azok mentesülhettek, akik legkésőbb 1919. augusztus 1-ig áttértek a keresztény hitre és azóta is keresztény vallásúak maradtak, valamint ezek leszármazottai.

A törvény rendelkezéseit öt év alatt kellett végrehajtani.

Az ország író, újságíró, zenész társadalma és a tudományos élet sok kiválósága foglalt azonnal állást a törvény

ellen. Többek között Bartók, Kodály, Móricz és sokan mások, akik tiltakozó memorandumban emlékeztették a kormányt, hogy a polgárok jogainak, egyenlőségének védelmét az Alkotmány szavatolja. Ha ezt a törvényt végrehajtják, akkor erre „...valamikor minden magyarnak szegyenkezve kell gondolnia” – írták. Sajnos a törvényjavaslat elfogadását megakadályozni nem tudták.

Egyes helyeken a helyi szervek – főleg az öt éves határidőre való hivatkozással – igyekeztek késleltetni a végrehajtást, pl. nem gátolták a zsidó mérnökök, orvosok, ügyvédek működését, ameddig lehetett, halasztgatták a végrehajtás idejét.

A törvény végrehajtásának szabályozására több kormányrendelet jelent meg. Csak a szabadfoglalkozású pályákon évi háromezer fő állásvesztésével számoltak, a családtagokat is figyelembe véve azonban ez a szám a valóságban évente már mintegy tízezer személyt érintett.

Imrédy kaposvári beszédében 1938. szeptember 4-én (!) kijelentette, hogy a zsidótörvény pontosan elegendő. Az első bécsi döntéssel (1938. november!) a Felvidék visszacsatolása után már megváltoztatta korábbi álláspontját. A hazai zsidóság számának a felvidéki 68 ezer fővel történt növekedése miatt minisztertanácsi üléseken és pártja rendezvényein már újabb zsidótörvény szükségességéről beszélt.

A Minisztertanács ülése 1938. december 12-én (!) már tárgyalta az Antal István és Teleki Pál által elkészített új zsidótörvény tervezetét, amely december 23-án (!) már a parlament elé is került „A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozása” címmel.

A későbbi zsidóellenes jogszabályok ellen, illetve azok hatásának csökkentése érdekében már a helyi hatóságok sem tehettek sokat. A szellem ki lett engedve a palackból!!!!...

Az Anschluss után tovább nőtt az országgal most már közvetlenül határos náci Német Birodalom politikai, társadalmi és gazdasági nyomása, mindez előrevetítette újabb antiszemita jogszabályok kiadását.

Az első zsidótörvénnyel a kormány az antiszemitizmust Magyarország hivatalos politikájává tette.

ÉLET MENETE

Azt mondják, az élet erősebb, mint a halál, de ez nem igaz. Az élni akarás erősebb, az igen. Mindannyian görcsösen ragaszkodunk a röghöz, amely megtart minket, táplál, s legvégül elfed, elfedi azt, ami voltunk, s ami lehetünk volna. Betakarja örömünket, bánatunkat, minden fájdalomunkat veszteségeinkért, elhullajtott verejtékünket, ha birokra keltünk véle. Betakarja sikereinket és kudarcainkat, vágyainkat azon dolgokra, amelyek sosem lehettek miénk.

Életösztön, így mondják. Bennünk élő ősi örökségünk, amely kényszerít minket ellenszegülni a halálnak. Vajh miért munkálna ez bennünk, ha nem lenne célja, ha a halál olyan természetes lenne, mint sulykolni igyekeznek belénk, ugyan miért keserítené meg anyagi létünk múlásának utolsó pillanatait?

Még az állat, mikor a vágóhídra viszik, megváltozik. Elveszíti önmaga lényegét, testét és szellemét egyaránt. Járása természetellenessé válik, szemében félelem szűkül, s odabenn bonyolult kémiai folyamatok indulnak be. Nem, az állat nem ember, és az ember sem állat. Habár állítólag az állatvilágból emelkedtünk ki, és érzelmeinket kifejező izmaink munkája éppen olyan, mint egy oktalan állaté. Kiváltképpen, ha úgy bánnak velünk, mintha oktalan állatok lennénk.

Régi keletű nézet, mely szerint az állat erőszakos halálának tusakodása során végbemenő kémiai folyamatok megmérgezik annak húsát, s így az ember általi elfogyasztás során méreggel telíti testünket, lelkünket. Ettől leszünk agresszívok, kegyetlenek, állatiasak, ahogy mondják. Erőszakot fogyasztunk, erőszak a táplálékunk, ezért leszünk olykor azzá, mivé ember nem válhat a Teremtő elképzelése szerint.

Miként az erőszakos halált haló barmok húsa mérgez meg minket, úgy mérgezi meg erőszakos halálunk a földet, mely ápol éltünkben, s eltakar holtunkban. Magába szívja utolsó napjaink, óráink minden rettegését, gondolatainkat az iszonyatról, bennünk vonyító félelmünket. Beleivódik az évezredek gyökere mélyéig, s az mohón felfalja e cseppfolyós borzalmat, hogy aztán a fák leveleiben párologja ki. Dühödt kis erekben tör utat magának, hogy sós tenger vizében oldódva a fellegekben gyűjtsön új erőt, és dörgedelmes záporban hatoljon bőrünk alá. Forró magma folyamán át hatol egészen megállíthatatlanul forgó földmag belsejéig, és végtelen körforgásba kezd.

Hogyan is feledhetnénk hát el szeretteink erőszakos halálát, amikor őseink gyötrelmét nyögi fel a föld? Amikor vulkánokból kilövellő lávában ég bele létünk súlyát hor-

dozó Föld Anyánk húsába az iszonyat, társaink, megannyi lélek elvesztésének módja okán? Amikor tengerek haragvó árja okádja a földre a gyalázatot, elsöpörve városokat? Hogyan is feledhetnénk, amikor gigászi viharok elemenszerű erővel ordítják végig a tájon, hol pusztítva járnak?

Nem, a mi fájdalomunk sohasem múlik, mindig eleven és élő lesz, amíg zápor hull az égből, amíg fehérre aszott csontokat perzsel a nap. Amíg a bércek mélyén dohogó kohókban izzik a föld húsa, mi emlékezni fogunk rájuk. Azokra, akik úgy mentek el, hogy azóta is fáj belé a föld. Emlékük a zsigereinkbe égett, mint állatöseinktől örökölt ösztöneink. S hozzon bármit a sors, ez a miénk, részünk marad egészen.

Szeressük az életet, amit becses ajándékként kaptunk, éljük meg emberi méltósággal, hasznos tagjaként a közösségnek, amelyben élünk. Szerető gyermekként, gondos szülőként és igaz barátként. Adjunk hálát az Úrnak, hogy ránk boldogabb idők szelíd napja süt, s távol tartja tőlünk a vésznek viharát. Adjunk hálát Föld Anyánknak, aki felissza könnyeinket, s vigaszt nyújt nekünk, akik megmaradtunk, akik élünk az ő emlékekért is. Akarjuk az életet!

Én akarok élni, nagyon sokáig még. Nem céltalanul, hanem nagyon is tudatosan, hisz oly' rövid a lét, mit magaménak tudhatok, törtrésze csupán a halálnak. Szeretném újra látni gyermekkorom szélfúttá tájait, ahol a rét lágy fűvén heverve a csillagokba bámulva vallottam meg legtitkosabb vágyaimat. Magamba szívni a testem nehezétől felnyögő kamillavirág illatát, amely a beborította a mezőt.

Szeretnék minden nap halkán hálát rebegni az Úrnak, hogy megtartotta szeretteimet élő egészségben. Hálát rebegni, hogy anyám s apám szemében ott látom égni a tettvágy tüzét, hogy nem törtek meg éveik súlya alatt. Hálát mondani azért, hogy magam mellett tudhatom a legcsodálatosabb nőt, az egyetlen, akit az Ég nekem társul adhatott. Könnyeket hullatni, ha rám mosolyog, sóhajtni hő szívvel, amikor magamhoz ölelhetem.

Így őrizném azok emlékét, akiket erőszakkal vettek el tőlünk, akik iszonyattal szemükben lépték át a határt élet és halál közt. Akiknek ajkára száradtak a szerelmes szók és szülői intelmek. Kiknek a remény sikoltva hagyta el testét. Így őrizném azok emlékét, akik csupán meztelen sírfeliratként maradtak meg az utókornak. Értük, az élőkért és holtakért akarok felkelni reggelente, s élni úgy, hogy méltó legyek hozzájuk.

EGY (MAJDNEM) KÍVÜLÁLLÓ VÉLEMÉNYE

Vajon minek számít a mai világban zsidónak lenni? Identitásunk, származásunk elfogadását, természetesnek vételét, vagy fajult-e már oda rohanó világunk, hogy inkább bátorságnak számít? Jelent-e ez bárminemű különcökdést, szembehaladást a forgalommal, vagy akár jelent, jelenthet-e egyediséget?

A választ én nem adhatom meg, erre mindenkinek magának kell rájőnie, avagy fogalmazhatnék úgy is: mindenkinek magának kell megtapasztalnia. Persze fennáll a kérdés, függhet-e ez, befolyásolhatja-e ezt, befolyásolhat-

e minket a környezetünk viselkedése, illetve hozzáállása is? Szerintem minden zsidó ember szélsőségek és problémák övezte gondolatok nélkül felvállalhatja, sőt úgy érzem, fel kell vállalja identitását. Csodálatra méltó, lelket (legalábbis az én lelkemet) melengető ösztartás jellemezte és jellemzi ma is a zsidóságot, ami inkább irigylésre méltó, mintsem negatívan jellemezhető. Belőlem olyasféle érzéseket vált ki, mint aki hazaért csendes, meghitt otthonába. Egyfajta öntudat megerősítés számomra. Én még csak most törekszem a zsidó hagyományok felfedezésére. Mostanság törekszem mélyebbre ásni magamat mind ebben, mind a héber nyelvben, és bár több-kevesebb sikerrel haladok előre, mégis rengeteg sikerélményt, ugyanakkor megnyugvást is nyújt számomra.

Ha röviden kellene összefoglalnom az általam imént leírtakat, azt mondanám: bátran megélni a saját zsidóságunkat. Vagy akár értsük meg saját hovatarozásunkat. Tárjuk fel magunk előtt, ne-

künk mit jelent a zsidóságunk, mit jelent magunkban zsidónak lenni. És hogy tanulható-e zsidónak lenni? Ezt nem tudom, viszont a zsidóságról tanulhatunk, tanulhatok. Így ha nemsokára lehetőségem nyílik rá, én ez fogom tenni.

Mit is keresek én itt? A válaszban nincsenek rejtélyes és ködös, kimondatlan, megválaszolatlan mellékvágányok.

Egyszerűen csak szeretném végre megkötések és korlátok nélkül a saját utamat járni. Annyi mindent kellett már fiatal korom ellenére feladnom, hogy most végre úgy érzem, sikerült rátalálnom a saját utamra, hogy foglalkozzak végre azzal, hogy tanuljak végre azt, amit igazán én szeretnék. Megszámlálhatatlan ideje tudom, miről és mit szeretnék tanulni. Vallástörténet foglalkoztat már egy ideje. Ki tudja miért, a judaisztika az, amit igazán közel érzek magamhoz. És hogy miért akar egy kezdő művész judaisztikát tanulni?

Az igazság ebben a kérdésben is mérhetetlenül egyszerű és kézenfekvő: mert sokoldalú, és abból a se szeri se száma dologból, amik érdeklik, igyekszik felnőtt fejjel a számára két legfontosabb dolgot kiválasztani, és kitűzni maga elé célul. Furcsállhatja bárki a viselkedésemet ez ügyben, nem lepődnék meg rajta. Azt hiszem, ha kívülről tekintenek magamra, jómagam is ezt tenném. De hát egy művészelké ember soha sem ésszerű. Így van ez velem is, nem az ésszerűség vezérel és hajt előre.

Magamnak való ember vagyok, ezáltal nem mutathatok fel nagyszámú embert, akit a barátomként tartok számon, de pont ezért becsülöm oly nagyra mindazokat, akik hátsó szándék, gondolatok és negatív vélemények nélkül fogadnak el úgy, ahogyan vagyok, és olyanak, amilyen vagyok. Itt, ebben a közösségben csak pozitív gondolatot, véleményt és számomra tökéletes elfogadást és befogadást kaptam.

Kedves szavakat és elismerő, igaz tekinteteket. Megtisztelve érzem magamat mind emiatt, és ezúton köszönöm ezt meg mindenkinek.

Szikora Klaudia

A MÁDI ZSINAGÓGA

A zsinagóga és a Rabbiképző története majdnem egyidős.

Az 1700-as évek elején ('26 körül) Galíciából Mádra települt zsidók 1751-ben lengyel kapcsolataik révén önálló hitközséget alapítanak, az ötvenes évek után megépítik először a Rabbiképzőt(!), majd 1795-ben a zsinagógát.

Hiteles adatok szerint Mád jesivája az akkori években távoli települések fiataljait is magához vonzotta. Az itteni Talmud-tudósok nemcsak a tant ápolták, hanem bölcsességükkel egész Európa területén jó hírnevet keltek.

Az épületcsoportot sajnos nem hozták rendbe, csak a tetőterét javították meg. Cca. tizenöt-húsz férőhelyes a létesítmény, én sajnálom, hogy nincs értelemmel meg- és feltöltve...

Fotók és szöveg:

Gyöngyösi László György

VANNAK MÉG TANÚK XVII.

Lichtblau Sándorné Lakatos Ágnes

1924. február 28-án születtem Nyíregyházán, édesanyám Reich Giza, édesapám Lakatos Viktor. Hárman voltunk testvérek: Magda 1919-ben, Gyula 1920-ban született.

Negyedik testvérem születésekor édesanyám és a kisgyermek is meghalt.

Édesapám eredeti családi neve Lévi volt, de mire én születtem, már Lakatosra magyarosította.

Családunk nem volt különösebben vallásos, édesapám, aki tisztviselő volt, könyvelőként dolgozott a vasútnál, templomba sem járt. Édesanyám a háztartásban tevékenykedett, de sajnos mire én megkezdtem az elemi iskolát, már meghalt.

Én a zsidó iskolában végeztem el négy osztályt, de heiderba nem jártam, így héberül olvasni, imádkozni nem tudok.

Az elemi befejezése után egy Turcsányi Ica nevű varrónőhöz kerültem tanulónak. Kitanultam a varrónő szakmát, a mesternő fel is szabadított. Nála dolgoztam a deportálásig varrónőként.

Magda nővérem a nagymamámhoz került, mert nagymama egyedül élt.

A tisztviselő telepen laktunk, ami Nyíregyházán a mai Rákóczi út környékén volt, a város szélén.

1944. május 2-án összereltek bennünket a csendőrök és elvittek Harangodra. Mi hárman voltunk együtt: édesapám, én és Magda nővérem. Rengeteg ember zsúfolódott össze. A csendőrök kínozták, vallatták az embereket, faggatták őket, hogy hol a vagyonuk, adják elő. Nekünk nem volt semmink, szegények voltunk.

Édesapám szívbeteg volt. Harangodon nem volt lehetőség a gyógyszerzésére, rendszeresen rosszul volt, ezért behozták Nyíregyházára a zsinagógába, ahol a kórház volt berendezve. Ettől kezdve nem tudtunk róla semmit.

Minket május 27-én vagonírozta be Nyíregyházán. Gyalog jöttünk be Harangodról a vasútállomásra. Az emberek az utcán nézték, volt, aki ennivalót akart adni, de a csendőrök nem engedték, elzavarták őket, azt mondták, ha nem mennek el, ők is jöhetnek velünk.

Gyerekek, öregek egy falat étel, egy korty víz nélkül indultak el a lezárt vagonokban. Nem tudom már mennyi ideig, de több napig ment a vonat, majd megérkeztünk Auschwitzba. Az úton sokan meghaltak, gyerekek, felnőttek. A halottakat majd csak Auschwitzban dobálták ki a vagonból.

Én ott kint Auschwitzban tudtam meg, hogy az édesapám Nyíregyházán nem sokkal az után, hogy bekerült a zsinagógában berendezett kórházba, meghalt.

Amikor megérkeztünk Auschwitz –Birke-nauba, Mengele doktor szelektált bennünket.

Én együtt maradtam a nővéremmel, aki labilis

idegállapotú volt, az átéltek olyannyira megviselték, hogy öngyilkos akart lenni. Neki akart menni a kerítésnek, amibe villany volt vezetve. Sikerült lebeszélni.

Auschwitzban barakkokban laktunk, a pusztaságon aludtunk, alig kaptunk enni. Dolgozni nem kellett.

Egy napon bevagonírozta bennünket és elvittek Rawensbrückbe. Ez egy közbenső állomás volt, nem sokáig tartózkodtunk itt, dolgozni itt sem kellett. Enni egy kis répalevest adtak, majd néhány nap múlva újból bevagonírozta és elvit-

Fia, menyé és dédunokái társaságában

tek bennünket Malchowba.

Onnan visszakerültünk ismét Auschwitzba, ahol tetováltak. Az én számom A10956, nővéremé A10957.

Minden reggel már hajnalban volt sorakozó, álltunk hosszasan a placon. Az SS örök kitaláltak különböző gyakorlatokat, például békaugrást. Én ügyesen ugráltam, ezért nem kellett mennem dolgozni. A nővérem ügyetlenebb volt, ezért őt kiállították a napra, ott állt egész nap a tűző napon.

Nekem erős volt a szervezetem, igaz, hogy lesoványodtam nagyon, hiszen alig kaptunk enni, de nem betegedtem meg, kibírtam.

A nővérem viszont, mire elérkezett a felszabadulás, nagyon rossz állapotba került: tüdőbetegséget kapott.

Auschwitzban ért bennünket a felszabadulás, a tábor az oroszok szabadították fel.

Miután a tábor felszabadult, ment, ki merre láttott. Én és a nővérem először Németországban bolyongtunk, hol vonaton, hol gyalog. Aztán lett egy vonat, ami körbe ment az országokon, szedte össze a deportáltakat, menekülteket. Erre a vonatra sikerült nekünk is feljutnunk.

Mikor hazaértünk Magyarországra, először Debrecenbe mentünk. Élt ott egy nagybátyám, aki állomásfőnök volt a háború előtt, ezért nem deportálták. Nála voltunk néhány napot, majd hazajöttünk Nyíregyházára 1945. augusztus 22-én.

A bátyám munkaszolgálatos volt Borban ő is túlélte, mire hazajöttünk, ő már itthon volt. A

házunkat román katonák foglalták el, mindent tönkretettek, az ablakokat is kiszedték, és nyílt tüzet raktak a szobában. A hajópadlót is felszedték és elégették. Erről 1949. május 29-én igazolást is kiadtak. Az igazolás tartalmazza, hogy a lakásunk a háborús pusztítások és fosztogatások martaléka lett, az irataink is megsemmisültek.

A nyíregyházi lakásunk használhatatlan volt, ezért visszamentünk a nagybátyámhoz Debrecenbe. Én varrónőként dolgoztam a nővérem pedig egy pékségben árult péksüteményeket.

Aztán egy barátnőm közvetítésével ismerkedtem meg a férjemmel, Lichtblau Sándorral.

A férjem 1906-március 15-én született, heten voltak testvérek. Egy testvére még a 30-as években Amerikába, egy pedig Párizsba vándorolt ki. Négy testvérét, akik a férjemtől idősebbek voltak, Auschwitzba deportálták az édesanyjukkal együtt, senki nem jött vissza közülük.

A férjemet Kassára hívták be munkaszolgálatra. Munkaszolgálatosként kikerült a második magyar hadsereggel a Donhoz. Amikor a második magyar hadsereg megsemmisült, a férjem fogságba esett, elkerült Nyizsnyij Tagilba. Neki rézműves volt a foglalkozása, ezermester volt, a hadifogságban ragaszkodtak a munkájához. Ez lett a veszte, ezért jött csak 1948-ban haza.

1949-ben házasodtunk össze és 1951-ben született a fiam, György. A férjem a hadifogságból már betegen érkezett haza, nem volt egészséges ember. 1973-ban bekövetkezett haláláig a szakmájában maszekként dolgozott, én segítettem neki. A rézműves szakmában volt munkája, hiszen a pálinkafőzők rézüstjeit, a fürdőhengereket, a szikvíz üzemek tartályait rézből készítették, így szükség volt a munkájára.

A felszabadulás után nem éltünk vallásos életet. Templomba nem jártunk, gyermekünket is materialista szellemben neveztük. Igyekeztünk asszimilálódni.

A lágerben, a munkaszolgálatban, a hadifogságban történeteket igyekeztünk elfelejteni, a gyermekünknek nem sokat beszéltünk róla.

A férjemnek volt egy barátja, Rosenthal Ernő, együtt voltak munkaszolgálatosok. Ernő hetente egyszer-kétszer eljött hozzánk, és beszélgettek egymás között a munkaszolgálatos élményeikről. A Nyizsnyij Tagilban volt hadifoglyok minden évben Budapesten tartottak egy találkozót. A férjem oda is elment minden alkalommal, de otthon a családban nem volt téma a láger.

A fiam 1972-ben kötött házasságot Serbán Máriával, aki származását tekintve nem zsidó, de teljes mértékben zsidóként él. Két unokám van, egy fiú és egy lány, és van öt dédunokám.

A fiammal és a menyemmel lakom együtt, nagy szeretettel vesznek körül. Az unokáim, dédunokáim minden héten egy napot nálunk vendégeskednek, az ünnepeket is együtt tartjuk meg. A fiam, Gyuri és a menyem, Mária a zsidó ünnepeken elkísér a hitközségbe, gondoskodnak arról, hogy az ünnepeken, összejöveteleken ott legyenek hittestvéreim között.

130 ÉVES A NAGY PER

1882. április 1-jén a Szabolcs megyei Tiszaeszlár faluban eltűnt egy tizennégy éves keresztény cseléd lány, Solymosi Eszter. Néhány napos keresés után - mivel akkoriban a megszokottnál nagyobb volt a falubeli zsidó családoknál a vendéglátás - szárnyra kapott a hír: *a kis Esztert a zsidók tüntethették el.¹ Hogy hova? Évszázadok óta beszélték azt már világszerte, hogy a zsidóknak keresztény szűz vérére van szükségük a macessz elkészítéséhez. Mivel közel volt a zsidók pészach ünnepe, és a kislányt utoljára a zsinagóga környékén látták, felröppent a vérvád: A falubeli és az idegen zsidók a templomukba csalogatták az áldozatukat, majd a zárt ajtó mögött lefogták, a metsző segítségével nyakát elvágták, a vért egy edénybe gyűjtötték, a holttestet pedig elásták.*

Bary József aljegyző, az ügy vizsgálóbírója vezetésével megindult a nyomozás. Tanúk sokaságát hallgatták ki, zsidók tucatjait vetették börtönbe a vizsgálat idejére, s gyűjtötték a terhelő adatokat. Azonban június 18-án a Tiszának egy Eszlártól lejjebb eső szakaszán, Tiszadánánál holttestet találtak a folyóban, mely Solymosi Eszter ruháját viselte, és csuklójára volt erősítve az eltűnése előtt vásárolt festék is.

Nyakán, vagy más testrészén azonban semmilyen vágásnyom nem volt. Ezzel az ügyet le is lehetett volna zárni. Bary azonban nem adta fel, és a történet így alakult:

A zsidók valahonnan egy női holttestet loptak, azt Solymosi Eszter ruhájába öltöztették, majd egy lefizetett tutajos csoporttal, a tutaj alá kötözve leúszatták a Tiszán. A rögzítő kötélnak olyan lazának kellett lenni, hogy a holttest hamar elszabaduljon, a víz a partra sodorja, és valaki találja meg a zsidók ártatlanságának bizonyítékát.

Hónapokig ennek bizonyításán fáradoztak Bary József és társai.

A vádlottak Heumann Ignácot, a kiváló nyíregyházi ügyvédet bízták meg érdekeik képviselésével. Az antiszemita sajtó támadásba lendült, és a zsidó jogász nem tudta a munkáját végezni.

Egyre több levél érkezett a Zsidó Központi Irodához belföldről és külföldről, zsidóktól és keresztényektől egyaránt: mielőbb szervezzék meg a vádlottak védelmét, mert ami most az országban történik, az a megcsúfolása a jognak, az emberségnek és a civilizációnak. A Központi Iroda részéről Simon József megkereste Eötvös Károly írot, politikust és jogászt, és felkérte az ügyvédi kollégium megszervezésére. Eötvös tisztában volt azzal, hogy választania kell a politikai karrier és az eszlári vádlottak védelme között. Végül döntött a munka elvállalása mellett, és ezzel kivívta az egész józanul gondolkodó világ elismerését és tiszteletét. Simon Józsefnek a következőket mondja erről:²

„... a vállalatban az ügyvédi munka lesz a legkisebb és a legkönnyebb. Nem a közvádlóval és nem a bírák elfogultságával kell nekem a nagy harcot megvívnom. Hanem a felizgatott közvéleménnyel, a gyűlölködés ellenséges indulatával, az ezernyi rágalommal és gyanúsítással. Egy nagy bajvívásnak lesz majd tanúja az ország, amelyben az egyik fél én leszek, a másik fél a tömegek szenvedélyei. A jó és nemes lelkek majd részvételt, talán rokonszenvvel is nézik harcomat, de segítségemre meg nem mozdulnak... Hallgatni fognak mind a nemzet kormányzói, az egy-

házak fejedelmei, a pártok vezérei, az ország főbírái, s a mérhetetlen uradalmak főbirtokosai. Hírneves tudósok, költők, tanárok nem emelik föl szavukat. Mind, valamennyien csak a bajvívás végét várják.

De nem hallgatnak s nem várokoznak majd a közélet ama kis és nagy emberei s a napi sajtónak ama számító férfiai, kik a nép szenvedelmét a maguk részére gyűmölcsoztetni óhajtják is, képesek is. Minő könnyű és élvezetes dolog lesz ezek előtt a védőt a gyűlölet áradatával elborítani. Az igazság egykor győzni fog ugyan, de addig még sok idő telik el. S az az idő nem az enyém lesz, hanem az izgatóké.”

Azt talán Eötvös Károly sem gondolta, hogy az a bizonyos „sok idő” 130 évnél is több lesz.

Eötvös a vizsgálat iratainak tanulmányozása közben egy sor jogi szabálytalanságot, ellentmondást és hamisítást fedezett fel. Rendíthetetlenül hitte, hogy a csónakfüzesi holttest csak Solymosi Eszteré lehet. Meg kellett hát ismerkednie az orvostudomány idevágó kérdéseivel. Kezdeményezésére december 7-én került sor a hulla újbóli megvizsgálására. Az eredmények alátámasztották, hogy a holttest lehet a Solymosi Eszteré. Még pontosabb eredmények érdekében kérte, hogy Budapesten, szakszerű laboratóriumban vizsgálhassák meg a tetemet. Az illetékesek kénytelenek voltak ezt engedélyezni, de zsidó cselészövéstől tartva kettévágták a holttestet, és csak a felét küldték Budapestre. Így néhány megfigyelés lehetlenné vált, de amit sikerült megállapítani, az a védők korábbi megállapításait erősítette.

Bár az egyre megalapozottabb orvosszakértői vélemények nem tudták megingatni az elvakult antiszemita tábor előítéleteit, azért a közvélemény egy része elgondolkodott. Nem volt már olyan egyértelmű a zsidók bűnössége melletti állásfoglalás.

Az ország lázban égett. Filozemíták és antiszemíták egyre türelmetlenebbül követelték a tárgyalás megindítását. A már 13 hónapja börtönben ülő vádlottak voltak a legtürelmetlenebbek. Családjaik a tömeg állandó zaklatásának kitéve csaknem az éhhalál széléig jutottak. Kiszállt Nyíregyházára a belföldi és külföldi újságírók hada, sajtóiroda is alakult a segítségükre. A nagy érdeklődés miatt a Megyeháza (a mai Városháza) tanácstermét jelölték ki az 1883. június 19-én kezdődő tárgyalás helyszínéül. A város idegenforgalma megnőtt, az egész világ Nyíregyházára figyelt. A tudósítók között volt Scarron álnéven Mikszáth Kálmán, mint a Pesti Hírlap munkatársa. A nyíregyháziak közönyösségéről a következőket írja:

„A köznép nem is látszik tudni, hogy milyen nagy napnak néz elé Nyíregyháza holnap. El van foglalva a mezei munkával... Az a rozsdá, mely az igazság pallosára ülepszik le, ha ugyan leülepszik, nem bántja őt annyira, mint az a másik rozsdá, mely már leülepedett a búzákra.”³

A teremben kb. háromszázan, de az egész világon a sajtón keresztül milliók figyeltek ekkor a nyíregyházi történésekre. Korniss Ferenc törvényszéki elnök sorolta fel a vádakot. Néhány vádlott nem is tudta, miért ül börtönben már egy éve.

Szeyffert Ede, a per ügyésze ismertette a vádhatározatot. A

Solymosi Eszter. Korabeli rajz

beszédén áttetszett, hogy ő nem hisz a vérbűnben, és csak feltételesen emelt vádat. A sajtóban az ügyészt megvesztegetettnek, zsidóbérencnek bélyegezték, és a leváltását követelték.

Megkezdődött a tárgyalások hosszú-hosszú sora – akkor még senki nem sejtette, hogy negyvenkét napon keresztül. Minden zsidó vádlott elmondta, hogy semmi köze nincs Eszter eltűnéséhez. Ezután került sor a koronatanú, Scharf Móric kihallgatására. A feltett kérdésekre úgy válaszolt, mintha a mondanivalóját bemagolta volna: hadart, monoton hangnemben beszélt, s mikor válaszadásában valahol eltévedt, előlről kezdte a megkezdett érvelést. A gyanúsítottak hazugsággal vádolták, egyikük szembe is köpte. Apja megszárgatta a ruháját, kifejezve, hogy gyászol a fia elvesztése miatt.

Scharf Móric hangot adott azon meggyőződésének, hogy a zsidóknak húsvétkor szükségük van a keresztény vérré. Elárulta, hogy mindezt a keresztény paptól tudja, aki rendszeresen eljárt hozzá tanítani.

A tárgyalás során igen zavarossá vált a lány eltűnésének időpontja, a szemtanúk egymásnak ellentmondó adatai miatt. Szintén sok ellentmondásba keveredtek a tanúk, amikor a tutasok és a hullausztatás történetének tárgyalására került sor. Közben egyre több vallomás szólt arról, hogy milyen módszerekkel vették rá a hamis tanúkat vallomásuk elmondására és jegyzőkönyvbe vételére. Ezeket az őszinte tanúkat azonban rögtön kikiáltották lepézelte zsidóbérencnek.

A bíróság hosszas megfontolás után úgy döntött, hogy Scharf Móric vallomását nem fogadják el perdöntőnek.

Július 27-én Szeffert Ede közvádoló emelkedett szólásra. Elmondta: Lehetetlen a gyilkosság megállapítása. Nincs arra nyom, hogy a vizsgálat más irányban is folyt volna, mint a rituális gyilkosság irányában. Tiltakozott az ellen, hogy Magyarországon az igazságszolgáltatásba becsempésszék a babonát.

A védők - Funták Sándor, Friedmann Bernát, Székely Miksa,

nak kiirtásához nem vizsgálóbírók és akasztófák, hanem néptanítók kellene. Eötvös Károly beszélt még a vizsgálati eljárás szabálytalanságairól, a nyomozás eleve helytelen irányáról, a szándékos hamisításokról és elhallgatásokról. Eötvös Károly monumentális - hét órás (!) - beszédét véencei felmentését kérve fejezte be.

1883. július 31-én fejeződött be a tárgyalás, majd augusztus 3-án került sor a bírósági ítélet kihirdetésére. A bíróság döntése értelmében mind a gyilkossággal vádoltakat, mind a bűnrészesség és bűnpártolás miatt fogva tartottakat felmentették a vád alól, és elrendelték az azonnali szabadon bocsátásukat. Bár az ítélet felmentő volt, Korniss Ferenc és társai nem merték kimondani a vádlottak ártatlanságát. A vád bizonyítatlanságát hangsúlyozták, de nem zárták ki a vérvád igaz voltának lehetőségét.

A vádlottak, akik tizenöt hónapot töltöttek a nyíregyházi börtönben, így is nagy megnyugvással vették tudomásul a felmentő ítéletet. Könnyezve álltak és hallgatták végig az indoklás hosszú szövegét. Szeffert és a védők belenyugodtak az ítéletbe.

1883. augusztus 3-án 12 óra 5 perckor befejeződött a tiszaezlári vérvádper. A „nagy per”. Amely ezer éve folyik, de ma sincs igazán vége.

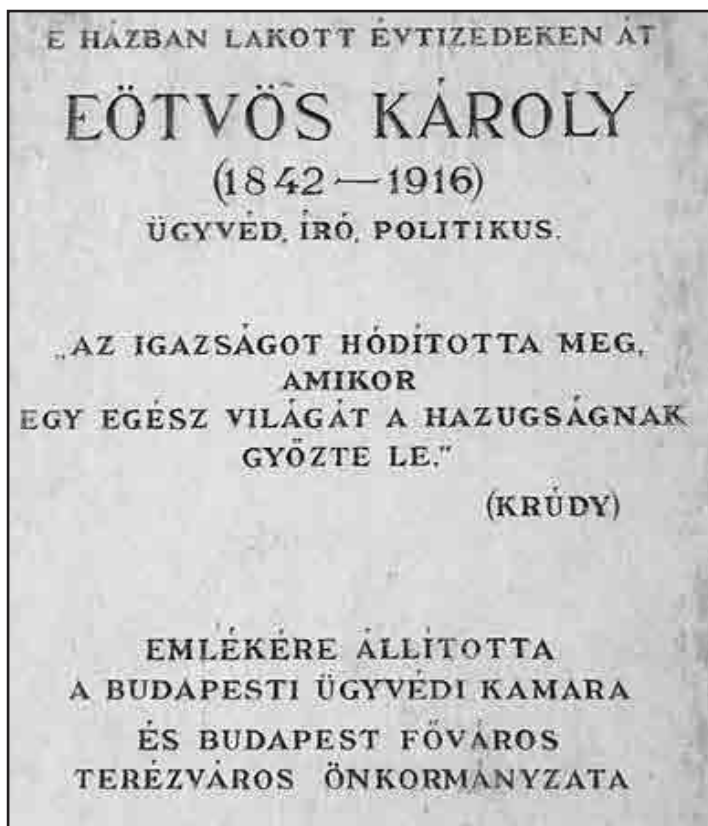
Augusztus 4-én a nyíregyházi zsidó templomban telt ház előtt a szónok így szólt: „Kik Izrael ellen lángoló gyűlölettel fordultak, térítsd meg őket irgalom és szeretet istene, szakítsd ki a fullánkot szívükből és töltsd el lelküket igaz belátással és testvéri szeretettel.”

A felmentettek hazatértek, de otthonaikat feldúlva találták. Sokan új helységbe költöztek, mert Eszláron még mindig gyilkosnak tekintették őket.

A szülők hamar megbocsátották Móric vétkeit. Mivel Tiszaezláron nem maradhattak, Budapestre költöztek. A pályaudvaron nagy tömeg várt rájuk, látni akarták Scharf Móricot, a „gyilkosság egyetlen szemtanúját”. Egy újságíró meg is kérdezte tőle: Történt valami a templomban? Mire ő nevetve válaszolt: Nem történt ott semmi. Később Hollandiába került, és gyémántcsiszolóként élt. Rendszeresen járt Budapestre, és anyagilag támogatta a szüleit. Felnőtt korában hithű ortodox lett. Hogy lelkiismeret furdalásán enyhítsen, megírta a visszaemlékezéseit, melyekben őszintén feltárta súlyos eltévelyedésének történetét.⁴

Eötvös Károlyt szívébe zárta a közvélemény józanabb része, de az antiszemita középosztály sokáig nem tudta neki megbocsátani a híres perben magára vállalt küldetést. Az 1884-es választások során nem jutott országgyűlési mandátumhoz. Nevét akkor a „nagy per” tette világhírűvé. Emberi nagysága ellenére mára csaknem elfelejtették Magyarországon, alig van egy-két róla elnevezett intézmény. Ellenségei, a vérvád hívői elfogultsággal vádolják. Tiszaezláron úgy emlegetik: aki „kimosta” a zsidókat. Utcát sem Nyíregyházán, sem Budapesten nem neveztek el róla – ellentétben a vérvádban hívő igazságügy miniszterrel, Pauler Tivadarral.

Gáll Ottó

Emléktábla. Budapest VI. kerület, Hegedű utca 9

Heumann Ignác - beszédei következtek, majd vezetőjük, Eötvös Károly kért szót. Beszédét még az ellenfelei is feszült figyelemmel várták. Előadásában főleg orvostani kérdéseket feszegetett, melyek a tetem kiletének megállapításában bírtak igen nagy jelentőséggel. Előjáróban megjegyezte, hogy a vérvád babonájá-

¹ A cikk további részében azokat a szövegrészeket, amelyek a vérvádban megfogalmazott gondolatokat, illetve az antiszemita megközelítéseket tartalmazzák, dőlt betűvel szedem.

² Eötvös: A nagy per ... I. 380. o.

³ Mikszáth Kálmán 1883. június 18-ai írása, megjelent június 21-én.

⁴ Scharf Móric visszaemlékezései. Egyenlőség, 1927. IX.10-XII.3.

Források:

- Eötvös Károly: *A nagy per, mely ezer éve folyik, s még sincs vége. I-II.* Budapest, 1968, Szépirodalmi Könyvkiadó, *Magyar Elbeszélők sorozat*

- Fazekas Árpád: *Az eszlári per orvosi vonatkozásai.* Nyíregyháza, 2003, Eötvös Károly Magyar-Izraeli Baráti Kör.

- Hegedűs Sándor: *A tiszaezlári vérvád.* Budapest, 1966, Kossuth

- Mikszáth Kálmán: *Cikkek és karcolatok XVI. köt. 1883. ápr.-aug. (S. a. rend.: Rejtő István) (Mikszáth Kálmán Összes Művei 66. köt.) Akadémiai Kiadó, 1972.*

- Sándor Iván: *A vizsgálat iratai. Tudósítás a tiszaezlári per körülményeiről. 2. bővített kiadás. 1983. Kozmosz Könyvek*

Az én Jeruzsálemem

Ha volna bennem hajlandóság a misztikumra (nincs), nem tartanám véletlennek (pedig az), hogy két közelmúltbéli írás és egy (számomra fontos) évforduló felébrésztette a bennem szunnyadó írhatné-komságot. Előbb a Sófár februári számát kézhez kapva Dobronyi Pálma Jeruzsálem – Az ezerarcú „nő” című szép írását olvastam el, majd néhány nappal később, a Népszabadság február 9-ei számának Hétvége mellékletében Krajczár Gula adta közre jeruzsálemi élményeit. Ráadásul hamarosan négy éve lesz annak, hogy nekem is volt szerencsém megfordulni ebben a lenyűgöző, nyüzsgő, mégis titkokkal teli városban.

*

Dobronyi Pálmához hasonlóan nekem sincsenek zsidó gyökereim, nem vagyok vallásos, mégis, immár közöm van Jeruzsálemhez. Ízlelgetve a nevét azon kapom magam, hogy birtokos szerkezetünkre rímeltetem: könyvem, gyermekem, Jeruzsálem...

Nem félsz – kaptam meg én is a kérdést elutazásom előtt, s hogy nem alap nélkül, bizonyította a szigorú reptéri ellenőrzés, a katonák kísérte kisiskolások látványa, a vadászpülők gyakori zúgása, a kávézők-

A Fal melletti alagút bejáratánál

ban trécselő fiatalok keze ügyében lévő fegyver. Mielőtt leereszknénk a sikátoros, bazáros óvárosba, megborzongunk a zsidó temető kövei között, hiszen ez itt már a bibliai időkben is sírkert volt. Megbabonázva tekintünk le az Olajfák hegyéről, a Getsemáne-kertből. Előttünk az Aranykapu, melyről azóta mindig az ugrik be a fülembe, hogy „nyitva van az aranykapu, hadd bújjak be rajta...”

*

Az aranyló falak övezte óvárosban aztán – Krajczár Gyula szavait idézem – „a világ minden pontjáról áramlik a tömeg, tapodja a lépcsőket, simogatja, csókolgatja a köveket, vásárol, alszik, eszik, klotyóra jár,

imádkozik és a másik lábára lép...” A Via Dolorosa köveit tovább koptatva kikötkent az áhítatból a Marlborot, kólát, rágót, leporellót s ki tudja még mi mindent rám tukmálni akaró árus. A 6. stációnál ékes oroszúggal kérdelem a hangoskodó csoporttól: Honnan jöttetek? Moszkvából – hangzik a felelet. A Szent Sír bazilikánál elképesztő kavalkád fogad. Nem csupán az ezernyi nyelven karattyoló turistáktól, hanem attól, hogy mivel a templomon több keresztény közösség osztozik, mind-egyik a maga kápolnáját, oltárát gondozza, a saját lépcsőjét tisztítja. A különböző felekezetek a maguk szabta időben tartják istentiszteletüket, hallatják szent énekeiket a görögkeletiek, a katolikusok, a kopt keresztények, a sírekek, az örmények.

*

Másnap a zsidó negyedben, a Cardón tátjuk a szánkat, tapogatjuk az ősi zsinagógák falait, megilletődötten ballagunk le a széles kölépcsőkön a Siratófalhoz (szigorúan elkülönülve: a férfiak balra, a nők jobbra). Mi is elhelyezzük a kívánságainkat rejtő céduláinkat a hatalmas kö-tömbök rései között, majd a fal végében bekukkantunk a titokzatos, alagútszerű képződménybe, ahol a buzgón imádkozó, Tórárt olvasó híveket nem akarván zavarni, hamar sarkon fordulunk.

Estefelé a hászidok lakta (ultra)ortodox negyed különös világában bámészko-dunk. Megilletődötten, kicsit idegenkedve nézzük a súlyos fekete ruhákba öltözött, hosszú pajeszt növesztett férfiakat, sállal elkendőzött nőket. Az egyik üzletben baklavát szeretnénk venni, de mire a pulthoz érünk, az előttünk álló néni magyarul kínál meg bennünket. Az utcán egy idős, mint később kiderült, nyolcvanon túli bácsi érdeklődik:

Honnan tetszettek jönni? Magyarországról? Nahát, otthon is megbukott a kormány (az elutazásunk előtti napon mondott le Gyurcsány)! De itt is új kormány lesz (ekkor állt össze a Likud a Liebermann-féle párttal). Na és a bácsi honnan jött? – kérdezzük mi is. Egy daltal válaszolok. Tetszenek ismerni azt, hogy „Ő volt az a zimberi, zombori szép asszony...”. Szóval a vajdasági Zomborból kerültem Pestre, majd a háború után ide. De minden évben hazamegyek. Főleg könyvekért. A szuvenir boltban kipát keresünk. Van kötött és horgolt, himzett

Guns N' Moses - pólófeliratként is

és papírból való, gyereknek való és feliratos. Utóbbiak között a Beatles, a Pink Floyd, a Forma I. mellett a kedvencem: Guns N' Moses... Mindent a turistákért?!

*

A modern városrészen, egy sokemeletes szállodában lakunk, közel hozzánk a parlament (Kneszet), előtte az óriási menorával, a Könyv Szentélye és a Yad Vashem Holokauszt Múzeum. Utóbbihoz is személyes közöm van négy éve. Nem úgy, mint 1973 óta Auschwitzhoz, 1979 óta Buchenwaldhoz, 1991 óta Dachauhoz. Itt nem a sínek, barakkok, kemencék, kémények, gazdátlanul maradt tárgyak látványa szorítja el a szívet, hanem a pislákoló örökmécsesek, a szívdobogást idéző hangok, a fekete bazaltsziklába vésett haláltábornevek, a holokauszt ihlette műalkotások, az Elpusztított Közösségek völgyében álló sziklabilabirintus. Közöm van hozzá, mert megkeresem Nyíregyházát, Nagykállót, Vásárosnaményt, Csarodát... Közöm van hozzá, mert az enyéim a zsidókat mentő nem zsidó, bátor nők és férfiak, a „világ igazai” emlékére ültetett fák, állított márványtáblák honfitársaim nevével. És hát közöm van az ott őrzött 62 millió oldalnyi dokumentumhoz, a 90 ezer címet őrző könyvtárhoz, mert magam is gyarapítottam azokat. Már Ferihegyen (akkor még így hívták...) bevallottam a kérdezősködő biztonsági embernek, hogy könyvek is lapulnak bőröndömben: Kovács Lászlótól a Tanú vagyok, Nagy Ferenctől A nyíregyházi zsidóság pusztulása, Halmos Sándortól a Szatmár vármegye zsidósága. Ezeket aztán a Yad Vashem „portáján” adtam át, hogy nem sokkal később már angol nyelvű levélben köszönjék meg ajándékomat.

Az önmérséklet erényét gyakorolva itt most pontot teszek. Lehitra-ot Jeruzsálem, maradj „a béke hona”!

Fekete Antal

GIZI NÉNI

Egyetlen tősgyökeres nyíregyházi sincs talán, kinek e név hallatán ne Kelemen Józsefné jellegzetes karaktere jutna az eszébe. Mindenkinek van egy-egy anekdotája, ami elsősorban éleslátásával, egyben ebből adódó szókimondásával kezdődik, és minden esetben ott a „de kitette a lelkét, ha tanácsra, segítségre volt szükség.” Ez fokozottan igaz szűkebb közösségére, a nyíregyházi zsidó hitközségre. Itt az anekdota minden esetben még kiegészül: „...hosszabb-rövidebb időre gyakran ismert vagy ismeretlen helyre távozott, de mindig hazajött hozzánk.”

2013. április 7-én mindenkiben mély űrt hagyva maga után visszavonhatatlanul eltávozott közülünk ismeretlen helyre, de remélhetőleg végleg hazatalál. Lechi b'salom, Gizi néni!

Sárosi György

VALAHOL THÜRINGIÁBAN, 1945 TAVASZÁN

A háború vége felé történt. A Szövetséges Hadseregek egyik amerikai katonája súlyosan megsebesült. A legységének szanitéce sebeit ellátta, majd papért kiáltott...

Amikor a sebesült harcos az utolsó kenet szertartásához „beöltözött”, a hozzá érkező papot meglátva elhaló hangon így szólt hozzá: „Bajtárs! Én nem tudom, milyen vallás papja vagy, én zsidó vagyok...”

A tábori lelkész levette stóláját, majd héberül mondta: „Smá Jiszráel, Adonáj elohénu, Adonáj ehad!...” Halljad Izrael, örök Istenünk, az Örökkévaló egyetlen!”

A megható történetet az akkori jelenlévők egyike 2010 áprilisában – 65 évvel az esemény után – mondta el.

Egyházak és egyházi személyek kapcsolata és együttműködése akkor és ott ilyen volt!

Kovács László

VONATON

- Schweitzer József nyugalmazott főrabbit gyűlölködő, megalázó szavakkal illették az utcán.
- A magyar-izraeli barátságos meccs alatt iráni és palesztin zászlók lobogtak, ordenáré módon zsidóztak.
- Gyöngyösi Márton jobbikos képviselő a zsidók összeírását szorgalmazta a parlamentben. A válaszok halványak, tárgyszerűek és ridegek voltak.

A fiatalokú, nagy szemű, bodros hajú, kissé csúnyácska lány nagy műgonddal rendezte el a lába alatt a méretes csomagot. Szépen becsomagolva, többször átragasztva, két füllel ellátva pihent az ülés mellett. Külön bőrfülek meredtek felfelé, hogy könnyebb legyen megfogni a szállításkor.

A lányka meglehetősen hallgató volt. Érezte, hogy művész, aki nem vegyül mindenféle népséggel. A mellette ülő fiú vagy háromszor is próbálkozott beszédbe elegyedni, de mindig rövid és nemleges választ kapott. A kalauz felhívta a figyelmet, hogy könnyen megsérülhet a csomag, ha nem teszi fel a kalaptartóra. A válasz lesújtóan nemleges volt. Ha így, hát így – dühöngött a kalauz, és továbbbaraszolt.

Hirtelen szétnyílt az ajtó. Bohókás, sísapkás gye rek közeledett táncos léptekkel, és természetesen belerúgott a képbe is. A csomagolópapír szétszakadt, a fül lefittyedt, a kép kétharmada pucéron ott tátongott.

Középen egy természetes horogkereszt, felette írás ívben: VÉR ÉS BECSÜLET. A lány arcára kiült a rémület. Ráncai összekuszálódtak, keze remegett. Kesze-kusza mozdulatokkal próbálta a borítót ráfordítani, a füleket visszailleszteni. Nehezen sikerült. Izzadt és könnyezett, végül kicsit megnyugodott, megpihent.

Újabb ajtónyitás. Egy idősebb hölgy lebbent be a kocsiba. Egy határozott rúgással megcélozta a kép közepét. Cipője orrán felvált a bőr. Rá se hederített, csak hamiskásan mosolygott, és mintha mi se történt volna, lépegetett a kocsi középe felé.

Dr. Dolinay Tamás

KIS MUNKA, NAGY MICVE!

Adhat-e úgy, hogy Önnek ne kerüljön pénzébe? Igen, ha él a jogaival!

ADJA ADÓJA 1%-ÁT A MAZS ALAPÍTVÁNYNAK!

Törvény adta lehetősége, hogy személyi jövedelemadója 1 %-át felajánlja jótékony célokra. Egy percnyi papírmunkával segíthet azokon, akiknek mi jelentjük a közösséghez vezető utat, vagy a reményt a boldogulashoz.

A JDC Magyarország/MAZS Alapítvány a zsidó értékek sarokkövére, az egymás iránti felelősségre és a jótékonyásra építve segíti a magyarországi zsidó közösséget és a raszorulókat.

- Szarvasi Tabor
- Báint Ház
- Jüdfest
- Narancsliget Adományközpont
- Jaffe Csatlósegítő Szolgálat
- Holokauszt túlélők támogatása és gondozása
- Marcia Presky Női Egészségmegőrző Program

MAZS Alapítvány adószáma: **19664651-2-42**

A Magyarországon élő magyarországi állampolgárok számára. A zsidó közösség érdekében. A zsidó közösség érdekében. A zsidó közösség érdekében.

PESZACHTÓL SÁVUOTIG

Peszach második estéjétől vallási előírás szerint számolunk hét teljes héten át negyvenkilenc napig. Az ötvenedik nap Sávut ünnepének kezdete. A Peszach és Sávut közötti napok számlálását omerszámlálásnak nevezzük.

Peszachnak a mezőgazdaságban jelentősége is van: a korai aratás idejét jelzi Izrael földjén. Az árpa aratásának kezdetét a Peszach második napján hozott különleges omeráldozattól számították, amelyen egy bizonyos mennyiségű (omernyi) árpát le kellett aratni és áldozatként a Templomba vinni. Az időszak Sz'firát HáOmer – az omer számlálása – néven vált ismertté. A számlálás célja, hogy Peszach ünnepét összekössük Sávut ünnepével, és tudatosítsuk, hogy a szolgaságtól való megszabadulás nem lehet teljes, ha nem a szellem határai között csúcsosodik ki. Sávut ünnepe képviseli ezt, amelyet a Tízparancsolat átadásának, az Örökkévaló Izrael előtti kinyilatkoztatásának és a Tóra átvételének szentelünk.

Miért számolunk omert?

Izraelben Peszach és Sávut ünnepe között van a mezei munka dandárja. Az aratásban dolgozók a munka hevében hajlamosak voltak megfeledkezni a dátumról, Sávutról, a jeruzsálemi zarándoklatról, a termés zsengejének felhozataláról. Az estéről estére való számlálás segített abban, hogy idejében gondoljanak a zarándoklatra.

Ha mégis este megfeledkeztünk a számlálásról, nappal kötelesek vagyunk pótolni a mulasztást, csak bracha (áldás) nélkül. A többi napon rendszeresen folytatható a számolás, brachával. Ha valaki megkérdi tőlünk, „Hányadik napja is van az omernak?“, ne válaszoljunk a nap számával, mert ez által áldásmondás nélkül számolunk, hiszen az áldást mindig a tevékenység előtt kell elmondani. A kérdésre az előző nap számáról világosítsuk fel az érdeklődőt.

A szfira idején részleges gyászidő van, nem tartanak esküvőt, nem vágatnak hajjat, tilos táncolni és muzsikálni, ugyanis ez idő alatt pusztította el a pestis rabbi Ákivá több ezer tanítványát. Ezek a korlátozások azonban nem érvényesek az omer 33. napján, Lág BáOmerkör és Jom Jerusálajimkor, Jeruzsálem napján. Jom Há'Ácmaútkör a házasságkötés kivételével ugyancsak feloldják a tilalmakat. Az omer 33. napja azért kivételes nap, mert ezen a napon megszűnt a rabbi Ákivá tanítványait tizedelő járvány (Ijár hó 18.). Így Lág BáOmer egyúttal örömnappal. Ezen a napon vitték el a harmadik évüket betöltött kisfiúkat Meronba, és ott vágták le először a hajukat. Szokás ezen a napon éjszaka tábor tüzet gyújtani, mert ez a tábor tüzek éjszakája. A tűzgyújtás oka, hogy a Zohár a Tóra rejtett bölcsességeiről szól, és mint mondják: a lámpás a micva, a Tóra pedig maga a fény. Ezen kívül szokás még ezen a napon a szabadba kirándulni. A gyerekek hagyományosan íjászatot játszanak. Az íj a szívárványt jelképezi, a szívárvány pedig a béke szimbóluma Isten és ember között. Peszach és Sávut között még egyéb emléknappaink is vannak. Ijár hó 4. Izrael háborús hőseinek emléknapja. Ijár hó 5. a függetlenségi nap (1948. máj. 14.-én kiáltották ki Izrael államot). Ijár hó 28.-a Jeruzsálem felszabadulásának napja.

Az omerszámlálás ötvenedik napja Sávut ünnepe. „Ünnepeld a hetek ünnepét, a gabonaaratás zsengeinek ünnepét” (Mózes II. 34.22). Erec Jiszraélben egynapos, külföldön kétnapos. Négy neve van: Sávut, azaz a hetek ünnepe, a zsengek ünnepe, Aceret, azaz a gyülekezés és a Tóraadás ünnepe.

„A hetek ünnepe” elnevezés az omerszámlálás hét hetéből

származik. Van olyan nézet is, hogy „az eskük ünnepét” kell érteni alatta, mert két eskü kötődik a naphoz: A Szináj-hegy lábánál Izrael népe megesküdött, mikor megkapta a Tórát: „megtartjuk és meghallgatjuk”, és megesküdött az Örökkévaló, hogy választott népét nem fogja soha más néppel felcserélni.

A zsengek ünnepének azért nevezik, mert ha áll a szentély, Jeruzsálemba kell zarándokolni Sávutra az ország földje termésének zsengeivel a hála kifejezése jeléül, amiért örökül adta nekünk atyái örökét, és bőven termővé tette (búza, árpa, szőlő, füge, gránátalma, olajbogyó, datolya).

Az Aceret – gyülekezés – név a Talmudból származik. Azt a

Tóth-Ábri Péter felvétele

gondolatot fejezi ki, hogy amint Smini Aceret lezárja, teljessé teszi Szukotot, ugyanúgy Sávut „Peszach nyolcadik napja”. Az omerszámlálás hét hete is a köztük lévő kapcsolatot jelenti.

A Tóraadás ünnepe is azzal áll kapcsolatban, hogy Sávut a Peszach betetőzése és lezárása.

A nap imáiban többször elmondjuk: Ez Sávut ünnep, Tóránk átadásának ideje. Sávut éjszakáján szokás tikunt (helyrehozást) tartani, egész éjszaka Tórát tanulni azért, mert a Tóraadás reggelén a közösség mélyen elaludt, Mose rabbénak kiabálnia kellett felébrednie őket.

Az ünnep napján a Tóraolvasás előtt felolvassák Rut könyvét, helyesebben tekercsét. Ennek több oka is van: Sávut napja Dávid király születése napja, és a halálé is. Rut könyve elbeszéli, hogyan történtek az események, hogyan lett Rut Dávid király özanyja. Rut jelképezi a gér prototípusát. A Tóraadás ünnepén mindnyájan gérek, gojból lett zsidók vagyunk, mind az egész nép. Ami Rut könyvében Rutról áll, áll egész Izrael népére.

Sávutkor szokás tejes ételeket fogyasztani, ennek több oka van. Az Énekek éneke a Tórát mézhez és tejhez hasonlítja: „Méz és tej a nyelved alatt” (4,11).

A Tóraadás előtt nem kaptak őseink kasrut-törvényeket, nem volt szó törefáról, neveláról (széttépett vagy előírásosan levágott állat húsról). A törvények értelmében az összes edények egy csapásra használhatatlanná váltak. Be kellett érni tejtermékkel, gyümölcssel és zöldséggel, míg ki nem lehetett kóserozni az edényeket és az egész konyhát a halachának megfelelően berendezni.

AZ EXODUS HATÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKRA

Történet arról, hogy az ősi izraeliták hogyan befolyásolták a későbbi zarándokokat. Egy kötelék, amely i-teni áldásnak bizonyult.

Nemrég tartottuk meg Peszách ünnepét, ahol már több, mint 3300 éve megemlékezünk arról, hogyan vonultunk ki Egyiptomból, őseinket hogyan üldözte a fáraó és hadserege.

Valójában ez bizonyosság a zsidó népnek arra nézve, hogy több ezer évvel a történetek után továbbra is meséljük és újra éljük ősi múltunk eme kritikus szakaszát.

Végül is, hány olyan nép volt eddig a Földön, amely ennyi időn keresztül újra eljátssza ősei történetét; hosszú éjszakákba nyúló beszélgetések alkalmával próbálva meg elhítenni az újabb generációk fejében történelmi folytonosságukat. Nyilvánvaló, hogy őseink kiszabadulása a rabságból mély lenyomatot képezett a zsidó nép kollektív pszichéjében. A rabszolgaságban megtapasztalt érzések és a szabadság utáni erős vágy sok későbbi zsidót készítetett arra, hogy oroszlánrészt vállaljon a fejlődésért és az emberi szabadságért való küzdelemben.

Nem meglepő, hogy a történelem során az Exodus története sokakat ihletett arra, hogy kiálljanak a zsarnokság ellen, szabadságukat keresve.

A legnagyobb visszhangot kiváltó példa az amerikai krónikákban található; azok az emberek, akik megvalósították, az Exodusra inspirációként tekintettek.

Vegyük példának okáért a Zarándokokat, akik a Mayflower hajón vitorlát bontottak 1620. szeptemberében, hogy a dél-angliai Plymouthból elindulva olyan hazát keressenek maguknak, ahol az üldöztetésektől békén hagyva szabadon tudják gyakorolni hitüket. Bruce Feiler szerint, aki az Amerika prófétája: Hogyan alakította Mózes Amerikát című könyv szerzője is egyben, a zarándokok úgy tekintettek magukra, mint akik újra élnek az Exodus történetét: „Amikor hajóra szálltak, úgy írták le magukat, mint a kiválasztott nép, ami menekül a fáraó, azaz Jakab király elől. Az Atlanti-óceánon vezetőjük, William Bradford kijelentette: ez az utazás olyan fontos, hogy egyenértékűvé teszi Mózes és népe Egyiptomból való kivonulásával. Amikor pedig elértek Cape Codba, hálát adtak a Mindenhatónak, hogy sikerült áthaladniuk a saját Vörös-tengerükön.

Egy évtizeddel később, 1630-ban zarándokok egy újabb hulláma indult el az Arbella fedélzetén. Útban a massachusettsi kolóniába John Winthrop prédikációjában kiemelte, hogy a „keresztény könyörületesség” számára mennyire hasonlít Izrael gyermekeihez. Elmondása szerint hinni kell, hogy Izrael I-tene velük van, amikor tízüknek ellen kell állnia több ezer ellenséges akarattal.

Mindent összevetve a zarándokokat az a mélyen gyökerező hit hajtotta, hogy nekik egy i-teni küldetésük van. Az első telepesek kolóniájukra úgy utaltak, hogy „Kis Izrael”, és a kormányzónak megválasztott Bradfordra Mózesként tekintettek.

Dr. Gabriel Sivan monumentális művében, A Biblia és Civilizáció-ban a következőket írta: A történelemben még egyetlen keresztényi közösség sem azonosította magát a Könyv Népével

annyira, mint a Massachussets kolónia korai telepesei, akik a héber nép bibliai drámájának szó szerinti újraélését látták saját sorukban. Sivan szerint a zarándokok számára saját maguk voltak Izrael gyermekei, Amerika volt az Ígéret Földje, Anglia királya volt az egyiptomi fáraó, az indiánok pedig a kánaániták. Sivan hozzáteszi, hogy önnön magukra az i-teni Gondviselés eszközeként tekintettek; egy olyan népnek vélték sajátjukat, amelyet egy állam létrehozására választottak ki egy olyan Szövetségben, mint amilyen a Sinai hegyen kötöttet.

Ez az elképzelés vezetett ahhoz a szándékhoz, amit úgy neveznek, hogy „American Exceptionalism”, azaz az a hit, hogy az Egyesült Államok egy különleges nemzet, amit a Teremtő megáldott és a világban különleges szereppel ruházott fel.

Több mint másfél évszázaddal az első zarándokok megérkezése után az amerikai kolóniák háborút kezdtek a kolóniát vezető britekkel, hogy elnyerjék függetlenségüket.

A forradalmárookra az izraeliták története mozgatórugóként hatott.

Józan ész című röpiratában, mely feltűzte az amerikai köz-

véleményt, Thomas Paine III. György angol királyt mogorva fáraóként aposztrofálja.

1776. július 4-én, pillanatokkal a Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása után a Kontinentális Kongresszus kinevezett három illusztris tagot – John Adamset, Thomas Jeffersont és Benjamin Franklint –, hogy létrehozzák az Amerikai Egyesült Államok Pecsettjét. Ezen év augusztus 20-án a tagok bemutatták ajánlásukat.

Franklin elképzelése szerint a pecsét azt ábrázolja, ahogy Mózes áll a tenger partján, kitarja karját, ezáltal elárasztja a fáraót, amint az nyitott harci szekeren ül.

Jefferson hasonló témát választott, miszerint Izrael gyermekeit nappal felhő, éjszaka tűzoszlop vezeti.

Habár egyik lehetőség sem nyert, tény, hogy a bibliai Exodus ilyen mély hatást fejtett ki az Alapító Atyákra, valamint mutatja, hogy milyen mély azonosulás lelhető fel köztük és az izraeliták története között.

Még a Függetlenségi Háború után is ez a kapcsolat dominálta az amerikai gondolkodást. Tény, hogy az Alapító Atyákra olyan rendkívüli hatottak az ősi izraeliták elbeszélései, hogy azóta is a büszkeség forrásaként szolgálnak az amerikaiak számára. Kikapintható, hogy a zsidó nép Egyiptomra vonatkozó mondavilága mennyire befolyásolta a világ alakulását évezredekkel a történetek után is.

Az amerikai történelemben prominens szerep jutott a zsidó történetnek, így elmondható, hogy ez a kötelék Izrael és az Egyesült Államok között ma is i-teni áldásnak tekinthető mindenki számára.

Michael Freund a jpost.com oldalán 2013. 04. 07-én elérhető cikke alapján szerkesztette: Sugár Károly

LAG BA'OMER

Április 28-án vasárnap hitközségünk kegyeleti látogatást szervez a nyírjespusztai, az orosi és a harangodi emlékhelyekre.

Indulás délelőtt 10 órakor a hitközség épülete elé.

Visszaérkezés után 12 órai kezdettel a hitközség udvarán (rossz idő esetén a kultúrteremben) Lag ba'omeri ünnepi ebéden látjuk vendégül a résztvevőket.

SAVUOTI IMAREND

Május 14. kedd
19.00: mincha, maariv
Május 15. szerda
8.30: sachrit
19.00: mincha, maariv
Május 16. csütörtök
8.30: sachrit – mazkir!

TEMETŐI NYITVA TARTÁS:

Hétfőtől csütörtökig 9-től 16-ig,
vasárnap 9-től 12-ig.
Pénteken és szombaton, valamint
állami és zsidó ünnepeken zárva.

1 VALLÁS,
1 KÖZÖSSÉG,
1 ÉRZÉS

ADÓJA 1%-ÁVAL TÁMOGASSA ÖN IS A MAGYARORSZÁGI
ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGE MUNKÁJÁT!

VALLÁSI ÉLETER

OKTATÁS

KULTURÁLT

IDŐSEK GONDOSKODÁSÁT

Nagy örömünkre szolgál, hogy az elmúlt években a Mazsihisz társadalmi munkáját támogató egy százalékos felajánlások száma növekedésnek indult.

Ez a kedvező változás meggyőződésünk szerint annak köszönhető, hogy egyre több generáció számára válik kézzelfoghatóvá az a gyakorlati segítség amit mi nyújtunk: az élő zsidó hagyomány és szellemiség zsinagógáinkban, iskoláinkban, a kulturális életben, a kóser ellátás és a szociális munka során.

Arra kérjük Önöket, hogy idén is fordítsanak egy percet idejükből erre a fontos ügyre, adóbevallásuk EGYSSZA mellékletében, a második, „egyházi” mezőben rendelkezzenek közösségünk javára!

Köszönjük

Technikai szám: 0358

MAZSIHISZ
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

www.mazsihisz.hu

MEGHÍVÓ

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség meghívja tagjait,
nyíregyházi kötődésű hittestvéreit
és mindazokat, akik együttérzésüket kívánják kifejezni
a 2013. május 26-án tartandó

Mártírok Emléknapjára.

A városi megemlékezés 10 órakor kezdődik az emlékműnél.
11 órakor tartjuk a hitközségi megemlékezést
a nyíregyházi Kótaji úti temetőben.

A megemlékezésen részt vesz:

Zoltai Gusztáv, a MAZSIHISZ ügyvezető igazgatója

SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6., e-mail: sofarujsag@gmail.com,
tel./fax: (36)-42-417-939 Web: www.sofar-ujzag.hu Számlaszám: OTP 11744003-20331427

Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György. Főszerkesztő: Somos Péter. Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.

Typográfiai munkák: Kalenda Szerkesztősége (4400 Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 3-5)

Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)

A folyóirat ingyenes!